

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԼԻԼԻԹ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Բան. գիտ. թեկն.

ՀԱԿԱՆՇՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՐԱԲԱՐԻ ԲԱՅԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՊԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. գրաբար, բայական կայուն կապակցություններ, դարձվածային միավորներ, իմաստային հարաբերություններ, հականշություն, իմաստային հակադրություններ, հականշային շարքեր, հականշահոմանշային շարքեր, հուզարտահայտչական գունավորումներ, խոսքային միջավայր:

Ключевые слова и выражения: Грабар, глагольный устойчивые сочетания, фразеологические единицы, семантические отношения, онтаимия, семантические противопоставления, антонимические ряды, антонимосинонимические ряды, экспрессивно-эмоциональные оттенки, речевая среда.

Key words and expressions: Old Armenian, verbal stable compounds, phraseological units, Semantic relations, antonymy, semantic contrasts, synonymic – antonymic lines, emotionally expressive coloring.

Բայական կայուն կապակցությունները (հետայսու՝ ԿԿ) երկու կամ ավելի բաղադրիչներով ձևավորված (մասամբ կամ ամբողջությամբ) վերաիմաստավորված կամ ոչ փոխաբերական նշանակություններ արտահայտող պատրաստի վերարտադրելի կառույցներ են, որոնց քերականական արժեքը որոշվում է գերադաս բաղադրիչների խոսքիմասային պատկանելությամբ. այդ կարգի ԿԿ-ների գերադաս անդամն անպայման բայ է¹:

ԿԿ-ներում ընդհանրապես, գրաբարի այդօրինակ միավորներում մասնավորապես մեծամասնություն են կազմում բայի խոսքիմասային նշանակությամբ արժևորվող կապակցությունները:

¹ Հմմտ. Լ. Մ. Խաչատրյան, Խոսքիմասային տարարժեքությունն արդի հայերենի կայուն կապակցություններում, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 1996, էջ 186

Առհասարակ ԿԿ-ների իմաստաբանական ուսումնասիրությունն իմաստային-քերականական մի շարք յուրահատկությունների հետ մեկտեղ թույլ է տալիս վեր հանել խնդրո առարկա կապակցությունների ներսում, ինչպես նաև նրանց միջև առկա իմաստային հարաբերությունները:

Այս տեսանկյունից կարելի է քննել ինչպես ԿԿ-ների մենիմաստությունը և բազմիմաստությունը, այնպես էլ այդօրինակ կառույցների միջկապակցական իմաստային (մասնավորաբար՝ հոմանշային և հականշային) փոխհարաբերությունները: Ըստ որում, ԿԿ-ների իմաստաբանական ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ չի կարելի հստակ անջրպետ դնել այդ կարգի իմաստային հարաբերությունների միջև. ԿԿ-ների բազմիմաստությունը և հոմանշությունը, բազմիմաստությունը և հականշությունը², ինչպես նաև հոմանշությունը և հականշությունը սերտորեն փոխկապակցված են:

Սույն հոդվածում քննարկվում է բայական ԿԿ-ների հականշությունը գրաբարի մակարդակում համաժամանակյա կտրվածքով³: Կատարվում է բայական հականշային ԿԿ-ների դասակարգում ըստ կազմության և իմաստային առանձնահատկությունների, դիտարկվում են այդօրինակ կապակցությունների հականշային երկանդամ և բազմանդամ շարքերը, ինչպես նաև ներկայացվում են հականիշ ԿԿ-ների իրացումները խոսքաշարում: Ըստ որում, մեր ուսումնասիրության ծիրի մեջ ընդգրկված են ինչպես գրաբարի ոչ փոխաբերական հարադրական բայերի, այնպես էլ դարձվածային միավորների, այդ թվում՝ իդիոմատիկ արտահայտությունների⁴ իմաստային-հականշային հարաբերությունները:

² Բայական ԿԿ-ների միջև առկա այդօրինակ իմաստային հարաբերությունների վերաբերյալ տե՛ս մեր հոդվածը՝ Գրաբարի բայական դարձվածային միավորների բազմիմաստությունը, Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Վանաձոր, «Միմ տպ.», 2011, էջ 30-37:

³ ԿԿ-ների հոմանշությունը և հականշությունը համաժամանակյա (սինխրոնիկ) լեզվական իրողություններ են:

⁴ Լեզվաբանական գրականության մեջ հայերենի կայուն բառակապակցությունները բաժանվում են հետևյալ խմբերի. 1. բաղադրյալ անվանումներ, 2. դարձվածային արտահայտություններ, 3. ոչ փոխաբերական հարադրական բայեր, 4. դարձվածքներ (տե՛ս Պ. Ս. Բեդիրյան, Ժամանակակից հայերենի ոչ փոխաբերական կայուն բառակապակցությունները, Եր., ՀՊՄԻ, 1990, էջ 5):

Ընդհանրապես ԿԿ-ների հականշությունը, հոմանշության համեմատությամբ, ավելի քիչ տարածված և առավել պակաս հետազոտված լեզվական իրողություն է:

Թե՛ բառերի, թե՛ ԿԿ-ների իմաստաբանական այս խումբն օժտված է իմաստային բևեռայնության ներունակությամբ. հականշության համար անհրաժեշտ է հասկացական հակադրություն:

Ե՛ւ հականիշ բառերը, և՛ հականիշ ԿԿ-ները ձևով տարբեր (կամ մասամբ տարբեր) են լինում, սակայն կարևորը նրանցում առկա ընդհանուր իմաստային հակադրությունն է:

Առհասարակ թե՛ բառերի, թե՛ ԿԿ-ների հականշային շարքի անդամների միևնույն խոսքիմասային պատկանելությունն անհրաժեշտություն է:

Հին հայերենում առկա են գոյականական, ածականական, բայական և մակբայական հականշային ԿԿ-ներ:

Անդրադառնանք բայի խոսքիմասային նշանակությամբ արժևորվող հականշային ԿԿ-ներին:

Ա. Բայական հականիշ ԿԿ-ների դասակարգումն ըստ կազմության և իմաստային առանձնահատկությունների: Ընդհանրապես իմաստային հակադրություն արտահայտող ԿԿ-ները կազմության տեսանկյունից բնութագրվում են իրենց բառային կազմի, շարահյուսական կառուցվածքի ընդհանրություններով և տարբերություններով⁵:

Գրաբարի բայական հականշային ԿԿ-ներում եզակի են այն կառույցները, որոնցում իմաստային հակադրությունը կարող է դրսևորվել գերադաս կամ ստորադաս անդամների միջոցով, թեև ԿԿ-ների հականշությունն ընդհանրապես ոչ թե նրանց առանձին բաղադրիչների, այլ նրանց ընդհանուր իմաստային հակադրության հետևանք է:

Հմտ. հետևյալ հականշային ԿԿ-ները, որոնցում իմաստային բևեռայնությունը դրսևորվում է գերադաս բաղադրիչների միջոցով. իբրև գծուխ **պակասել** (շատ արագ սպառվել՝ պակասել) - իբրև զաստեղս **բազմանալ** (շատ արագ բազմանալ), **ելանել** ըստ ձեռն ուրուք (մեկի ենթակայությունից դուրս գալ՝ ազատվել) - **մտանել** ընդ հնազանդութեամբ // ընդ լծով (մեկի լծի տակ ընկնել, հնազանդվել), **գհետ մտանել** որպես առիծ

⁵ Հմտ. Ս. Գ. Աբրահամյան, Հայոց լեզու. Բառ և խոսք, Եր., «Լույս» հրատ., 1978, էջ 162, Լ. Մ. Խաչատրյան, նշվ. աշխ., էջ 65:

ընդ նապաստակ (համառորեն հետապնդել) - **խորշել** իբրև ի պոծութեանց (խիստ խորշել, փախչել, խուսափել):

Ստորև բերվող հականիշ ԿԿ-ներում իմաստային հակադրությունն արտահայտվում է կախյալ կամ ստորադաս բաղադրիչների միջոցով.

Ի վեգ գալ (վիճել, համառել) - **հաւան** լինել (իմ) (հաշտվել, համաձայնել), **խրախ** առնել (ուրախացնել) - **կոծ** ջերմացուցանել (տխրեցնել):

Ուշ առնել (ուշադրություն դարձնել) - **անտես** առնել, **ապախտ** առնել (անտեսել, արհամարհել) ԿԿ-ներում իմաստային բևեռայնությունն արտահայտվում է միմիայն ստորադաս բաղադրիչներով:

Ուշագրավ է եզակի հետևյալ հականշային զույգը, որում իմաստային հակադրությունն ի հայտ է գալիս **-ան** ժխտական նախածանցի միջոցով. **փոյթ** առնել (հոգ տանել, ուշադրություն դարձնել) - **անփոյթ** առնել (անտեսել, անուշադրության մատնել):

Գրաբարում սակավադեպ օրինակներից է **կապարճս դարձուցանել** (ապստամբել) - **դարձուցանել զսուր ի պատեան** (հաշտվել, խաղաղություն հաստատել) բայական ԿԿ-ների հականշային զույգը, որում իմաստային հակադրություն է մտցնում բայ գերադաս բաղադրիչի՝ ուղևորման հայցականով արտահայտված լրացումը:

Հին հայերենում հազվադեպ օրինակներից են **արև կրել** (ապրել) - **անկանել յարև** (մեռնել) հականշային ԿԿ-ները, որոնք իրենց կազմում ունեն տարբեր հոլովներով դրված ընդհանուր բաղադրիչ:

Գրաբարում երբեմն բայական ԿԿ-ների ն՝ գերադաս, ն՝ կախյալ բաղադրիչները միաժամանակ կարող են հականշություն արտահայտել, հմմտ. **իբրև զձին սպիտակել** (չափազանց սպիտակել) – **իբրև զածուխ սևանալ** (խիստ սևանալ):

ԿԿ-ներն ընդհանրապես կարող են նաև իրենց բառային կազմով միանգամայն տարբեր լինել՝ հակադրություն արտահայտելով զուտ իրենց ընդհանուր իմաստներով՝ անկախ բառային ուղղակի հակադրություններից⁶:

Հմմտ. **սրտակաթ առնել** (գերել, հմայել, գրավել) - **յետս հարկանել** (մերժել, վանել), **կապարճս դարձուցանել** (ապստամբել) - **գալ ըստ բանի ուրուք** (ենթարկվել, հնազանդվել, հաշտվել), **ուշ ունել (իմ)** (մնալ, սպասել) –

⁶ Հմմտ. А. М. Эмирова, Об антонимических противопоставлениях в сфере фразеологии, Сб. Вопросы семантики фразеологических единиц, ч. 1, Новгород, ЛГПИ, 1971, էջ 175:

ի փախուստ դառնալ (հեռանալ, փախչել), **լքանել (իմ) ի սիրտ** (հուսահատվել) - **կալ պնդակազմ** (դիմանալու ներքին ուժ ունենալ, հուսալ) և այլն:

Մասնագիտական գրականության մեջ իմաստային առումով տարբերակվում են՝

ա) լիարժեք հականիշներ, որոնց բնորոշ են բառային իմաստի լրիվ հակադրությունը, առարկայական միանման հարաբերակցությունը և ոճական միևնույն առանձնահատկությունը, սակայն դրանք, որպես կանոն, շատ չեն, հմտ. **փոյթ առնել** (հոգ տանել) - **անփոյթ առնել** (անտեսել, անուշադրության մատնել), **ի մտի արկանել** (հիշել) - **մոռացոնս առնել** (մոռանալ), **յակն առեալ սիրել** (չափազանց շատ սիրել) - **բերել առելութիւն** (խիստ ատել), **իբրև զծուխ պակասել** (արագ սպառվել) - **իբրև զաւագ բազմանալ** (արագ բազմանալ) և այլն,

բ) նշված կողմերից որևէ մեկով տարբերվող հականիշներ, որոնք ավելի մեծ թիվ են կազմում⁷, հմտ. **արև կրել** - *խսկց.* (ապրել) - **առնուլ զերաժեշտ մեղանչական կենցաղոյս, ի հաւիտենական հանգիստ մտանել** - *գրք.* (մեռնել), **պահել իբրև զմարգարիտ պատուական** - *գրք.* (իբրև ամենաթանկագին բան պահել - պահպանել) - **առ ոչինչ համարել** - *համագործած.*, **առ ոտն կոխել** - *խսկց.* (արհամարիել, դեն նետել), **բանալ զբերան** - *համագործած.* (խոսել, ձայն հանել) - **պապանծել որպէս համր դև** - *գրք.* (լռել, պապանձվել), **ածել ի համբոյր և ի քծինս** - *գրք.* (շողոքորթել) - **թիկունս դարձուցանել** - *գրք.* (արհամարիել), **ձեռն տալ** - *համագործած.* (օգնել) - **խանգար առնել** - *համագործած.* (խանգարել), **ճակատ յուզել** - *համագործած.* (կռիվ՝ պատերազմ բորբոքել) - **դարձուցանել զսուր ի պատեան** - *գրք.* (խաղաղություն հաստատել), **խրախ առնել** - *համագործած.* (ուրախացնել) - **բանիւք խոցել որպէս սրով** - *գրք.* (վիրավորել՝ տխրեցնել) և այլն:

Բ. Բայական ԿԿ-ների հականշային շարքերը: Ինչպես ԿԿ-ներում ընդհանրապես, այնպես էլ գրաբարի բայական ԿԿ-ներում մասնավորապես տարբերակվում են հականշային երկանդամ և բազմանդամ շարքեր: Ըստ որում, առհասարակ ԿԿ-ների հականշային շարքն ընդգրկում է նվազագույնը երկու անդամ:

⁷ Հմտ. О. М. Неведомская, Компаративные фразеологизмы немецкого языка в сопоставлении с русскими, АКД, Ленинград, ЛГУ, 1973, էջ 9:

Հմտ. բայական ԿԿ-ների հետևյալ հականշային զույգերը. **սրտակաթ առնել** (գերել, հմայել) - **յետս հարկանել** (վանել), **ի մտի արկանել** (հիշել) - **մոռացոնս առնել** (մոռանալ), **ի վեգ գալ** (վիճել, համառել) - **հաւան լինել** (իմ) (համաձայնել) և այլն:

Առհասարակ ԿԿ-ների հականշային շարքերին անդրադառնալիս հարկ է դրանք քննարկել հոմանշային շարքերի հետ զուգընթաց. հականիշ ԿԿ-ները մյուս ԿԿ-ների հետ մտնում են հոմանշային հարաբերությունների մեջ՝ կազմելով հականշահոմանշային յուրօրինակ շարքեր:

Գրաբարի բայական ԿԿ-ների համար առավել հատկանշական են հականշային բազմանդամ շարքերը՝ պայմանավորված այդօրինակ կապակցությունների հոմանիշներով, ինչպես նաև տարբերակներով հարուստ լինելու հանգամանքով:

Հմտ. **Զհետ մտանել որպէս առիծ ընդ նապաստակ, որպէս փախստէից հետամուտ լինել** (իմ) (համառորեն հետապնդել) - **Փախստեայ լինել** (իմ), **թիկունս դարձուցանել** (խուսափել, փախչել):

Փոյթ առնել // ~ **յանձին ունել** (իմ), **միտ՝ ուշ դնել** // **առնել**, **սպաս ունել** (իմ) // **տանել** (իմ), **պահել իբրև զմարգարիտ պատուական** // ~ **իբրև զբիբական** (հոգ տանել, ուշադիր լինել, իբրև ամենաթանկագին բան պահել - պահպանել) - **Անփոյթ առնել**, **յետս ընկենուլ**, **առ ոչինչ գրել** // **համարել**, **զանց առնել զումեքէ (զիմեքէ)**, **առ ոտն կոխել**, **իբրև զաւելորդ ի բաց թքանել**, **հրաժարել իբրև ի պղծոյ** (անտեսել, արհամարհել, խուսափել):

Ակն առնուլ, **պատուել ոք իբրև զԱստուած**, **իբրև զԱստուած փառաւորել** (ակնածել, խիստ պատվել, փառավորել) - **Ապախտ առնել**, **անցանել ընդ բանիւքն նորա**, **անտես առնել զխրատու** (արհամարհել, խոսքը՝ խրատն անտեսել):

Ելանել ըստ ձեռն ուրուք, **կապարճս դարձուցանել**, **ճակատ յուզել**, **եղջիւր ածել** (հոխորտալ, ապստամբել) - **Գալ ըստ բանի** // **կամաց** // **կարծեաց ուրուք**, **դարձուցանել զուր ի պատեան**, **դաշնաւոր լինել** (իմ), **մտանել ընդ հնազանդութեամբ** // **լծով**, **ի ծառայութիւն կալ**, **սպասաւորել հրամանի**, **ծառայել իբրև Աստուծոյ** (ենթարկվել, ծառայել):

Խրախ առնել, **տալ քաջալերս** // ~ **թես որպէս զաղաւնոյ** (ուրախացնել, խիստ ոգևորել) - **Քան զփուշ ևս չար կտտել**, **բանիւք խոցել որպէս սրով**, **կոծ ջերմացուցանել**, **խոցուտել ի մահ** (տխրեցնել՝ վհատեցնել, խոր խոցել՝ վիրավորել):

Դարձեալ լինել (իմ), **դառնալ ընդ կրունկն** (վերադառնալ) - **չու առնել**, **ի չու** // **յուղի անկանել** (իմ), **հատուած գնալ**, **թափել յերկրէ** (հեռանալ, գաղթել):

Ձեռն տալ, օգնել որպես եղբայր սիրելի (օգնության ձեռք մեկնել) - **խանգար // հալածական առնել** (խանգարել հալածել):

Ողն բեկանել, լքանել ի սիրտ (խիստ թուլանալ՝ հուսահատվել) - **կալ պնդակազմ // ժոյժ** (դիմանալու ներքին ուժ ունենալ):

Գալ ի ծնունդ // յաշխարհ (ծնվել) - անկանել (իմ) ընդ մահուամբ, յաճիւն վախճանել, վճարել զկենցաղս, ի հող դառնալ (մեռնել) և այլն:

Գ. Բայական հականիշ ԿԿ-ները խոսքային միջավայրում: Հականշային երկանդամ և բազմանդամ շարքերի անդամներից յուրաքանչյուրը կարող է օժտված լինել տարբեր հուզարտահայտչականությամբ և գործառվել խոսքի ինչպես նույն, այնպես էլ տարբեր ոճերում:

Գեղարվեստական երկերում առավել արտահայտիչ են դրսևորվում հականշային ԿԿ-ների հուզարտահայտչական տարբեր գունավորումները:

Ստորև բերվող բնագրային օրինակներում ակնառու է խնդրո առարկա հականշային ԿԿ-ների բազմերանգությունը:

1. Օր ըստ օրէ յորդորէր զնոսա **կալ պնդակազմ** ի գործն առաջարկեալ և մի՛ ինչ երկմտութեամբ ստգտանել զանձինս (Ղեւ., ԼԴ):

Եւ իբրև եհաս զրոյց պարտութեան գնդին ի քաղաքն Կարնոյ՝ յայնժամ **լքաւ սիրտ** արանց պատերազմողաց զօրացն Հայոց. և թոյլ ետուն պաշարման քաղաքին (ն. տ.):

2. Եւ իսկոյն **առեալք զհրաժեշտ մեղանչական կենցաղոյս՝** փոխեցան ի հանդերձեալ յուսոյն ակնկալութիւնն երանելի և քաջ նահատակքն (Ղեւ., ԼԴ): Վասն դոյզն յանցմանն **անկանել ընդ մահուամբ** (Եզն., 73):

Եւ յէգս մարդկան և յանասնոց տնկեալ սերմանք **զան ի ծնունդս** և ի յաճումն (Եզն., 210): Զի որ լաւ ոք **եկեալ յաշխարհ** մեռանէր ... զպատկերն ի նկարու հանէին (Եզն., 206):

3. Իսկ յերկին Հայոց ստեպ առաքէին դեսպանս առ տիկին աշխարհին առ Փառանձեմ, զի **ժուժկալ լինիցի** բերդին, և մի՛ **ձեռս տացէ** ի պարսիկս (Բուզ., IV, ԾԵ)⁸:

⁸ Խոսքում բազմիմաստ ԿԿ-ն յուրաքանչյուր դեպքում հանդես է գալիս իր իմաստներից որևէ մեկով: Որքան իմաստներ ունի տվյալ ԿԿ-ն, այնքան հոմանշային և հականշային շարքեր կարող է կազմել: Վերը բերված **ժուժկալ լինել(իմ)** և **ձեռն տալ** ԿԿ-ները բազմիմաստ են, ունեն համապատասխանաբար՝ 1. *դիմանալ մի բանի*, 2. *պահպանել, պաշտպանել* և 1. *օգնել*, 2. *զիջել, խոնարհվել* իմաստները: Տվյալ խոսքային միջավայրում խնդրո առարկա ԿԿ-ները հանդես են եկել իրենց երկրորդ իմաստով:

4. **Օգնեսցես** մեզ, **որպէս** արդարն **եղբայր սիրելի** (Խոր., 334):

Ապա ոխացեալ թագաւորն ընդ պատանեկին Գնելոյ, և բազում անգամ **հալածական առնէր** զնա (Բուզ., IV, ԺԵ):

5. Եւ գաղտ ընդ գաղտնի դուռն ուրեմն մեքենաւորութեամբ ի բերդն մտանէին, **տային քաջալերս** տիկնոջն (Բուզ., IV, ԾԵ): **Տայր** ինձ որ **թնս որպէս զաղաւնոյ** (Ագաթ., 309):

Բանիք իւրեանց **խոցեն որպէս սրով** (ԱԲ, 121):

6. Եւ միւսն ... **ածէ ի համբոյր և ի քծինս** (Եզն., 69):

Այլ **ապախտ առնէիք** զխորուրդս իմ, եւ յանդիմանութեանց իմոց ոչ անսայիք (Առակ Ա.):

Այսպիսով՝

1. Հականշային ԿԿ-ները կարելի է դասակարգել նաև ըստ խոսքիմասային արժեքի:

Գրաբարի ԿԿ-ներում գերակշիռ մեծամասնություն կազմող բայական ԿԿ-ները ևս դրսևորում են հականշային հարաբերություններ՝ ի հայտ բերելով իմաստային բևեռային հակադրություններ:

2. Խնդրո առարկա ԿԿ-ներում ըստ կազմության տարբերակվում են՝ ա) իրենց բառային կազմում հականիշ (թե՛ գերադաս, թե՛ կախյալ) բաղադրիչ ունեցող, բ) իրենց բառային կազմով լիովին տարբեր հականշային ԿԿ-ներ:

3. Ըստ իմաստային դիտվածքի՝ առանձնացվում են բայական լիարժեք և ոչ լիարժեք հականշային ԿԿ-ներ:

4. Հականշային ԿԿ-ները, հոմանշային հարաբերությունների մեջ մտնելով այլ ԿԿ-ների հետ, կազմում են հականշահոմանշային ուշագրավ շարքեր:

5. Հականշային ԿԿ-ները հատկանշվում են խոսքի ինչպես նույն, այնպես էլ տարբեր ոճերում հանդես գալու հնարավորություններով, հուզարտահայտչական տարբեր գունավորումներով:

ՍԿԶԲՆԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱԲ - Ա. Բագրատունի, Հայերեն քերականություն ի պետս զարգացելոց, Վենետիկ, 1852:

Ագաթ. - Ագաթանգեղայ Պատմություն Հայոց, Տիփլիս, 1909:

Առակ Ա. - Առակք Սողոմոնի որդւոյ Դաւթի թագաւորի Իսրայելի, Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր կտակարանաց, Հայաստանի Աստուածաշնչային ընկերութիւն, Երեւան, 1997:

Բուզ. - Փաւստոսի Բուզանդացւոյ Պատմութիւն Հայոց, Ս. Պետերբուրգ, 1883:

Եզն. - Եզնկայ Կողբացոյ Բագրեանդայ եպիսկոպոսի Եղծ աղանդոց, Վենետիկ, 1826:

Խոր. - Մովսիսի Խորենացոյ Պատմութիւն Հայոց, Տիֆլիս, 1913:

Ղեւ. - Պատմութիւն Հայոց Ղեւոնդեայ Մեծի վարդապետի, Ս. Պետերբուրգ, 1888:

Օգտագործված գրականություն

1. Ս. Գ. Արքահամյան, Հայոց լեզու, Բառ և խոսք, Եր., «Լույս» հրատ., 1978:
2. Պ. Ս. Բեդիրյան, Ժամանակակից հայերենի ոչ փոխաբերական կայուն բառակապակցությունները, Եր., ՀՊՄԻ, 1990:
3. Լ. Ս. Խաչատրյան, Խոսքիմասային տարարժեքությունն արդի հայերենի կայուն կապակցություններում, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 1996:
4. О. М. Неведомская, Компаративные фразеологизмы немецкого языка в сопоставлении с русскими, АКД, Ленинград, ЛГУ, 1973.
5. А. М. Эмирова, Об антонимических противопоставлениях в сфере фразеологии, Сб. Вопросы семантики фразеологических единиц, ч. 1, Новгород, ЛГПИ, 1971.

Լիլիթ Ավետիսյան

Հականշությունը գրաբարի բայական կայուն կապակցություններում
Ամփոփում

Գրաբարի բայական հականիշ ԿԿ-ները իրենց բառային կազմով հիմնականում միանգամայն տարբեր են և հականշություն են արտահայտում զուտ իրենց ընդհանուր իմաստներով՝ անկախ բառային ուղղակի հակադրություններից:

Բայական հականշային ԿԿ-ները, հոմանշային հարաբերությունների մեջ մտնելով այլ ԿԿ-ների հետ, կազմում են հականշա-հոմանշային ուշագրավ շարքեր:

Խոսքային միջավայրում առավել արտահայտիչ են դրսևորվում հականշային ԿԿ-ների հուզարտահայտչական տարբեր գունավորումները և իմաստային հակադրությունները:

Антонимия в глагольных устойчивых сочетаниях грабара

Глагольные устойчивые сочетания (УС) грабара в основном совершенно разные и семантическую противоположность выражают часто своими общими значениями, независимо от своих лексических прямых противопоставлений.

Глагольные антонимичные УС вступают в синонимические связи с другими УС, образуя антонимо-синонимические своеобразные ряды.

Экспрессивно-эмоциональные оттенки, семантические противопоставления антонимичных УС более ярко проявляются в речевой среде.

The antonymy in verbal stable compounds of old Armenian

In general the verbal antonymic stable compounds (SC) of old Armenian by their lexical structure are different at all and express contrast by their general meanings, independently lexical direct contrasts.

The verbal antonymic SC are included into synonymic correlation with other SC making certain synonymic – antonymic lines.

Different emotionally expressive colorings, semantic contrast of antonymic SC are more brightly demonstrated in speech environment.